

Luovan työn tekijät ja yrittäjät

HYVITYSMAKSUN UUDISTAMINEN

7.2.2013

- **Nykyinen hyvitysmaksu-systeemi ei huomioi yksityisen kopioinnin määrää; kopiointimäärien sijaan hyvitys perustuu eräiden kopiointilaitteiden myyntilukuihin.**
- **Järjestelmä tulee uudistaa niin, että jatkossa hyvitys perustuu puolueettomaan tutkimukseen siitä, paljonko sisältötuotteita laillisesti kopioidaan**
- **Hyvitys tulee rahoittaa kahta reittiä 1) keräämällä laitemaksua EY-tuomioistuimen linjan mukaisesti tasapuolisesti kaikista kopiointivälineistä ja 2) keräämällä sitä samanaikaisesti verotuksen kautta esimerkiksi Yle-maksun tapaan, ilman että se alentaa kulttuuribudjetin kautta tapahtuvaa muuta kulttuurinedistämistä**
- **Näin turvataan korvauksen kohtuutaso ja ennakoitavuus ja samalla maksun kohdentuu vahvemmin niihin , jotka eniten kopioivat**

1. TAUSTA

Suomalaiset kopioivat laillisesti yli puoli miljardia kaupallista sisältötuotetta vuodessa. EU-direktiivin mukaan tämä voidaan sallia vain sillä edellytyksellä, että tästä järjestetään kohtuullinen hyvitys (fair compensation). Suomessa hyvitystä maksetaan vain noin sentti per kopioitu sisältötuote (esim. elokuva, tv-sarja tai musiikkikappale). Hallitus on luvannut uudistaa hyvitysmaksun turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset.

Kopiointitutkimukset. Kuluttajat kopioivat sisältötuotteita mm. tietokoneilla, tallentavilla digisovittimilla ja musiikkipuhelimilla. Tutkimusten mukaan Suomessa kopioidaan laillisesti 548–678 miljoonaa musiikki- ja elokuva/av-tiedostoa vuodessa. Näistä luvuista on karsittu pois mm. piraatti-aineisto ja itse tehty aineisto, kyse on vain siitä sisältötuotteiden kopioinnista, jota hyvitysmaksulla tulee hyvittää. Kopiointi ei ole kuitenkaan koko kansan käytäntö: tutkimusten mukaan joka kolmas suomalainen tekee sitä, kaksi kolmesta ei.

Kohtuullinen hyvitys. EU-direktiivin mukaan yksityinen kopiointi saadaan jäsenmaassa sallia vain sillä edellytyksellä, että siitä järjestetään kohtuullinen hyvitys (fair compensation). Valtaosassa EU-maita hyvitys järjestetään kopiointivälineiden hinnassa kerättävällä laitemaksulla. Suomen tekijänoikeuslain mukaan hyvitysmaksua kerätään sellaisista muistillisista välineistä, joita käytetään ”merkittävässä määrin” yksityiseen kopiointiin. Kuitenkin EY-tuomioistuimen ratkaisun mukaan pelkkä välineen soveltuminen kopiointiin riittää hyvitysmaksun keräämisen perusteeksi. Suomen lain sanamuoto on selvästi rajoittavampi kuin direktiivi.

Korvaustaso puolittui. Suomessa hyvitysmaksua kerätään noin 7 miljoonaa euroa vuodessa. Vakiintunut taso oli ennen noin 12 miljoonaa euroa ja enimmillään hyvitystä kertyi noin 15 miljoonaa euroa. Maksutulo romahti siksi että laitekannan päivittäminen on laiminlyöty. Uusia kopiointilaitteita ei ole juurikaan otettu maksun piiriin. Hyvitysmaksua kerätään mm. c-kaseteista ja tallentavista digibokseista, muttei tietokoneista ja musiikkipuhelimista, vaikka ne ovat tutkimusten mukaan yleisimpiä kopiointivälineitä.

Numerot kertovat. Talousluvut osoittavat nykytilan mahdottomuuden:

- Nykyinen 7 miljoonan euron korvaus 548–678 miljoonaan sisältötuotteen kopioinnista tuottaa keskimäärin 1,1 senttiä per kopio.

- Vaikka kopiointivälineitä myydään noin 900 miljoonalla eurolla/vuosi, hyvitysmaksua kerätään alle 60 miljoonan euron laitekaupasta. Siten 95 % kopiointivälinekaupasta on maksun ulkopuolella.
- Maksu muodostaa nykyisin keskimäärin 13 % sellaisten laitteiden kuluttajahinnasta, joihin hyvitysmaksu kohdistuu. Tämä häiritsee markkinoita, kun 95 prosentissa kopiointivälineitä maksua ei ole.
- Jos hyvitysmaksua kerättäisiin koko 900 miljoonan euron kopiointilaittekaupasta, tuotto olisi korkeampi vaikka maksutaso olisi nykyistä pienempi.

2. HALLITUSOHJELMAN MUKAINEN KOHTUULLISEN KORVAUKSEN JÄRJESTÄMINEN

Hallitusohjelman mukaan hyvitysmaksu uudistetaan niin, että se turvaa luovan alan toiminnan siitä riippumatta että kopiointitekniologia kehittyy vauhdilla: ”Hyvitysmaksujärjestelmää uudistetaan turvaamaan alan toiminnan taloudelliset edellytykset nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa.”

Sen ohella että tavoitteena on nykyistä suurempi korvaus, tulee kasvun olla todellista. Tämä on syytä sanoa ääneen. Nykyinen malli tuottaa noin 7 miljoonaa euroa vuodessa. Vasta sen selvästi ylittävä hyvitys toteuttaa hallitusohjelman kirjauksen. Jos laitemaksu poistuisi, sen tilalle tarvittaisiin 7 miljoonaa euroa aidosti uutta rahaa korvaamaan väistynyt laitemaksu.

Jos maksu esimerkiksi siirrettäisiin valtion budjetista maksettavaksi, merkitsisi se väistämättä kulttuurimeinojen kasvua. Elleivät kulttuurimenot kasvaisi, hyvitysmaksun ”siirtäminen valtion budjettiin” olisi silminkääntötempu, jossa kulttuuriala menettäisi 7 miljoonaa käyttäjiltä kerättyä rahaa saamatta tilalle mitään muuta. Sellainen ”uudistus” ei toteuttaisi - vaan päinvastoin räikeästi rikkoisi – hallitusohjelmaa.

Direktiivi edellyttää kohtuullista korvausta laillisesta yksityisestä kopioinnista. On yhteiskunnan asia päättää, millä käytännön mallilla direktiivin edellyttämä hyvitys järjestetään - kerätäänkö maksu edelleenkin kuluttajilta/markkinoilta vai maksaako yhteiskunta hyvityksen kopioita tekevien kuluttajien puolesta. Kummassakin mallissa on käytettävissä toimivia tapoja ja lisäksi kahden keräyslähteen yhdistäminen hybridimalliksi on mahdollista.

Oleellista on se, että uuden kopiointikorvauksen tulee perustua tietoon kopiointimäärästä (tutkimus) ja päätöksentekijöiden arvioon sitä, mikä on tästä suoritettava kohtuullinen hyvitys (fair compensation). Keskustelua kohtuullisesta korvaustasosta ei Suomessa ole lainkaan käyty.

Nykyisillä kopiointimäärillä hyvitystaso on runsas sentti per kopio. Kohtuullista korvausmäärää arvioitaessa voi käyttää karkeaa laskukaavaa, että nykyisillä kopiointimäärillä 1 sentti per kaupallisen tuotteen kopio merkitsee 5,5-6,8 miljoonaa euroa vuodessa.

Tutkimuksella tieto kopiointimäärästä -> määritetään, mikä on tästä fair compensation -> arvioidaan mikä on riittävän kohdentuva ja ennakoitava hyvityksen keräämistapa

3. ERI TAPOJA RAHOITAA HYVITYSMAKSU

Kun on tehty puolueeton arvio sekä kopiointimäärästä että kohtuullisen hyvityksen määrästä, käytettävissä on monia tapoja kerätä rahoitus tämän hyvityksen järjestämiseen. Käyttäjiltä kerättävä korvaus on EU:ssa pääsääntö. Sitä on perusteltu sillä, että kyse on käyttäjien omasta yksityisestä kopioinnistaan maksamasta hinnasta, joka pyritään kohdentamaan mahdollisimman tarkkaan siihen osaan väestöstä, joka tätä kopiointia harjoittaa. EU:n komission asettama hyvitysmaksuselvittäjä **Antonio Vitorino** suositteli 31.1.2013 antamassaan loppuraportissa tämän yhteyden säilyttämistä. Hän piti myös kopiointivälineisiin sidottua laitemaksua edelleen tarpeellisenä. Seuraavassa kuvataan neljä tapaa hyvitysmaksun järjestämiseksi:

a) Uudistetaan nykyisen hyvitysmaksun keräämiskriteeri. Teknisesti helpoin tapa kohtuullistuttaa maksun taso on se, että uudet kopiointivälineet otetaan nykyisen hyvitysmaksun piiriin. Jos maksua kerättäisiin 60 miljoonan euron laitekaupan sijaan 900 miljoonan euron laitekaupasta, maksurasite jakautuisi tasaisemmin kaikkiin kopiointiin käytettyihin laitteisiin. EY-tuomioistuimen mukaan pelkkä laitteen kopiointiominaisuus toteuttaa kaikki direktiivin asettamat ehdot [ns. Padawan-päätös]. Mallin voi toteuttaa nopeastikin, sillä direktiivi tulee ottaa huomioon jo nykyistä tekijänoikeuslakia sovellettaessa. Ajan mittaan lain nykyinen ”käytetään merkittävässä määrin”-kriteeri tulee korvata ”soveltumis”-kriteerillä.

b) Siirrytään prosenttipohjaisen laitemaksun keräämiseen. Nykyisen hyvitysmaksua on tietty euromäärä eri laitteissa. Määrä perustuu laitetyyppiin ja laitteen muistin kokoon. Yritysten olisi luonnollisesti helpompaa tilittää tietty prosentti kopiointivälinemyynnistä, kuin monia erikokoisia laitemaksuja. Eri laitetyypeille voitaisiin määritellä erilaiset prosentit, jotka perustuvat tutkimuksiin niillä tehdystä kopioinnista. Prosenttimallia voi helposti soveltaa myös palveluista laskutettaviin maksuihin.

c) Korvauksen kerääminen osana kopiointivälineiden arvonlisäveroa. Kopiointivälinekaupan vuosiarvo on noin 900 miljoonaa euroa. On mahdollista suunnata osa tämän kaupan alv-tuotosta yksityisen kopioinnin korvaukseen. Kuitenkin tällä verolla olisi samankaltainen yhteys kopiointiin kuin nykyisellä laitemaksulla. Haluttaessa tätäkin voi soveltaa kopiointiin liittyvien palvelujen maksuihin.

d) Hyvityksen kerääminen samalla tekniikalla kuin Yle-maksu. Eniten esillä ollut täsmämaksu-malli on se, että luotaisiin uusi maksu, joka kerättäisiin teknisesti Yle-maksun rinnalla. Koska tällainen maksu perustuisi toiseen lakiin, se ei kilpailisi Ylen rahoituksen kanssa.

4. ESITYS: VAKAA JA KOHDENTUVA HYVITYSJÄRJESTELMÄ

Hallitusohjelman lupauksen mukaisesti hyvitysmaksu tulee uudistaa siten, että kopiointitekniikan kehityksestä riippumatta järjestetään oikeudenmukainen korvaus yksityisestä kopioinnista. Nykyinen romahtanut korvaustaso tulee aidosti korjata, kuten hallitusohjelmaa kirjoittaessa sovittiin.

Tämä tehdään parhaiten siten, että hyvityksen rahoitusta kerätään kahta kautta. Siten maksua pystytään sekä kohdentamaan kopioiviin kuluttajiin että saamaan nykyistä ennakoitavampi hyvitysmaksutuotto.

Uudistetussa järjestelmässä hyvityksen kokonaismäärä perustuu puolueettomiin tutkimuksiin laillisen yksityisen kopioinnin määrästä. Tällä perusteella maksettava korvaus rahoitetaan kahta reittiä:

1. laajennetaan EY-tuomioistuimen linjan mukaisesti kopiointivälineiden kaupasta kerättävä korvaus koskemaan kaikkia kopiointiin soveltuvia laitteita
2. kerätään hyvitysmaksun rahoitusta tämän rinnalla samalla valtion verotuksen kautta, lähtökohtaisesti samalla tekniikalla kuin Yle-maksua tai esimerkiksi arvonlisäveron kautta; tämä on uutta tuloa valtiolle eli se tulee normaalin kulttuuribudjetin päälle, eikä pitkälläkään aikavälillä vaikuta negatiivisesti muuhun kulttuurin edistämisen rahoitukseen